

Artikelen

Naar een arbeidsdeelname van 80 procent in 2016

Boukje Janssen en Martijn Souren

Om de vergrijzing betaalbaar te houden en krapte op de arbeidsmarkt te voorkomen, heeft het kabinet zich tot doel gesteld dat 80 procent van de 20 tot 65-jarigen in 2016 op de arbeidsmarkt moet participeren. Onder mannen is de bruto arbeidsparticipatie al jaren vrij hoog en redelijk stabiel. De realisatie van de 80-procentdoelstelling zal daarom in grote mate afhangen van een verhoging van de participatie van vrouwen. De arbeidsparticipatie van vrouwen is de afgelopen jaren sterk gestegen, maar zal nog flink verder moeten stijgen om het streefcijfer te halen. Knelpunten zouden kunnen ontstaan bij de ouderen van 55 tot 65 jaar. Bij hen is de discrepantie tussen het potentiële arbeidsaanbod op dit moment en het streefcijfer het grootst.

1. Inleiding

Vanaf 2010 zal de babyboomgeneratie die vlak na de tweede wereldoorlog geboren werd, de pensioengerechtigde leeftijd bereiken. Hierdoor zal de beroepsbevolking drastisch in omvang en samenstelling veranderen. Een grote groep ouderen verdwijnt van de arbeidsmarkt, waarvoor een kleinere groep jongeren in de plaats komt. Hierdoor dreigt er krapte op de arbeidsmarkt te ontstaan. Deze krapte zou tot knelpunten kunnen leiden in sectoren zoals de zorg en het onderwijs. Daarnaast zorgt de vergrijzing ook voor een oplopende druk op de overheidsfinanciën. Een steeds kleinere groep werkenden zal de kosten van de vergrijzing moeten opbrengen.

In het kader van deze ontwikkelingen heeft de Sociaal Economische Raad (SER) de doelstelling geformuleerd dat 80 procent van de Nederlandse bevolking van 20 tot 65 jaar in 2016 moet participeren op de arbeidsmarkt. Het Centraal Planbureau (CPB) heeft in zijn adviezen aan de SER met verschillende streefcijfers geïllustreerd hoe deze doelstelling bereikt kan worden. Daarbij is onderscheid gemaakt tussen de categorieën mannen en vrouwen van 20 tot 55 jaar en ouderen van 55 tot 65 jaar.

Het kabinet onderschrijft de 80-procentdoelstelling, omdat op deze wijze de kosten van de vergrijzing zonder grote stelselwijzigingen kunnen worden opgebracht. Om te onderzoeken welke maatregelen nodig zijn om dit doel te realiseren, stelde het kabinet eind 2007 de Commissie Arbeidsparticipatie (Commissie Bakker) in. Deze kwam in juni 2008 met een reeks aanbevelingen (Commissie Arbeidsparticipatie, 2008).

In dit artikel wordt bekeken in hoeverre de 80-procentdoelstelling bereikt kan worden uitgaande van de recente ont-

wikkelingen en de huidige situatie op de arbeidsmarkt. Daarbij is onderscheid gemaakt tussen de situatie bij mannen en vrouwen van 20 tot 55 jaar en ouderen van 55 tot 65 jaar. Allereerst is in kaart gebracht hoe groot de kloof is tussen de gerealiseerde arbeidsdeelname en de streefdoelen. Daarna is berekend of deze kloof gedicht kan worden, wanneer optimaal gebruik zou worden gemaakt van het onbenut arbeidsaanbod. Tot slot is er ook aandacht voor het aantal werkenden dat eventueel meer uren zou willen werken. Ook op deze wijze zou immers een eventuele krapte op de arbeidsmarkt voor een deel kunnen worden ondervangen.

2. Streefcijfers en huidige situatie

Arbeidsparticipatie

Er wordt onderscheid gemaakt tussen de netto en de bruto arbeidsparticipatie.

De *nettoparticipatie* wordt gemeten als het aandeel van de werkzame beroepsbevolking in de totale bevolking van 20 tot 65 jaar. De werkzame beroepsbevolking bestaat uit personen die daadwerkelijk participeren op de arbeidsmarkt: ze hebben een betaalde baan van minimaal twaalf uur per week.

De *brutoparticipatie* wordt gemeten als het aandeel van de werkzame én werkloze beroepsbevolking in de bevolking van 20 tot 65 jaar. De bruto arbeidsparticipatie geeft het direct inzetbare arbeidsaanbod weer. Dat bestaat zowel uit personen die werken (voor minimaal twaalf uur in de week) als uit personen die werk zouden willen, hier actief naar op zoek zijn en hiervoor ook nog eens direct beschikbaar zijn (de werkloze beroepsbevolking).

In dit artikel staat net als bij de 80-procentdoelstelling de bruto arbeidsparticipatie centraal, omdat deze minder gevoelig is voor conjuncturele ontwikkelingen en daardoor een betere indicator is om in de tijd te volgen.

2.1 Streefcijfers 2016

De SER gaat voor 80-procentdoelstelling uit van het direct inzetbare arbeidsaanbod, ofwel de bruto arbeidsparticipatie, van personen tussen de 20 en 65 jaar (zie kader). De brutoparticipatie van mannen is in Nederland, ook internationaal gezien, vrij hoog. De realisatie van de SER-doelstelling zal daarom in grote mate afhankelijk zijn van een verhoging van de arbeidsdeelname bij vrouwen. Volgens een

berekening van het Centraal Plan Bureau (CPB) zou de 80-procentdoelstelling in 2016 gehaald kunnen worden wanneer zich dan 85 procent van de mannen en 74 procent van de vrouwen tussen de 20 en 55 jaar zouden aanbieden op de arbeidsmarkt¹⁾. Verder valt er ook bij de ouderen die al decennialang een lage participatiegraad kennen, nog een aanzienlijke winst te behalen. Daarom heeft het CPB ook een apart streefdoel geformuleerd voor de 55 tot 65-jarigen: in 2016 zou 58 procent van hen actief moeten zijn op de arbeidsmarkt. Anders dan bij de 20 tot 55-jarigen zijn er voor deze groep geen afzonderlijke streefcijfers voor mannen en vrouwen gedefinieerd.

Staat 1
Bruto arbeidsparticipatie 2008 en CPB-berekening ten aanzien van de 80%-doelstelling van het SER-advies

	Realisatie 2008	Streefwaarde 2016
	%	
Totaal 20–64 jaar	74,8	80,0
Mannen 20–64 jaar	83,6	85,0
Mannen 20–54 jaar	90,0	92,0
Vrouwen 20–64 jaar	65,9	74,0
Vrouwen 20–54 jaar	74,1	79,5
Ouderen 55–64 jaar	47,0	58,0

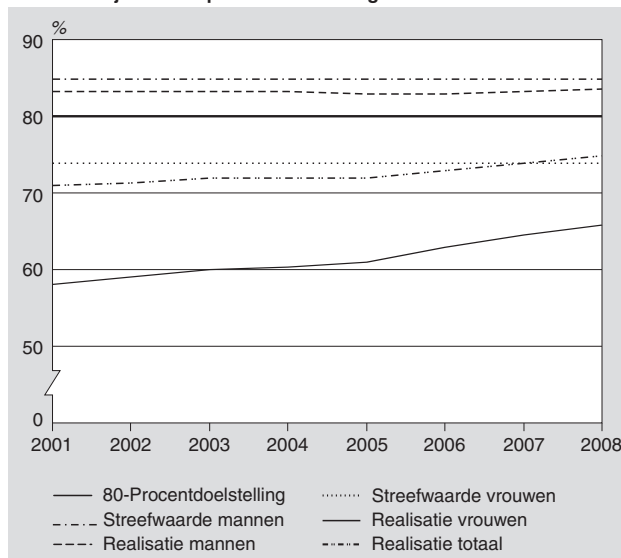
2.2 Recente ontwikkelingen

In 2008 bedroeg de totale bruto arbeidsparticipatie van 20 tot 65-jarigen in Nederland 74,8 procent. Van de mannen was 83,6 procent actief op de arbeidsmarkt, van de vrouwen 65,9 procent. De participatie van mannen was de afgelopen jaren vrij stabiel. Deze lag in 2008 nog maar ruim 1 procentpunt onder het door het CPB berekende streefdoel.

Bij de vrouwen is de bruto arbeidsparticipatie de laatste jaren fors gestegen. De participatie van vrouwen stijgt al enkele decennia. Dit komt ondermeer door hun steeds hoger opleidingsniveau en de veranderde opvattingen over werkende vrouwen. In 2008 kwam de participatiegraad van vrouwen 8 procentpunten hoger uit dan in 2001. Om het streefdoel zoals geformuleerd door het CPB te halen, zou in de periode 2008-2016 hun participatiegraad nog eens met ruim 8 procentpunten moeten stijgen.

Ook bij de 55 tot 65-jarigen was er de afgelopen jaren sprake van een flinke toename van de brutoparticipatie. Was in 2001 nog 35 procent van de 55 tot 65-jarigen actief op de arbeidsmarkt, in 2008 was dit gegroeid naar 47 procent. Wel is dit nog ver verwijderd van het streefcijfer van 58 procent. De toenemende participatiegraad van ouderen komt voor een deel door de stijgende arbeidsdeelname van vrouwen. Met name voor de vrouwelijke babyboomers geldt dat ze veel vaker actief zijn op de arbeidsmarkt dan de vrouwen van de eerdere generaties. Maar ook onder oudere mannen nam de arbeidsdeelname toe. Dit heeft er ook mee te maken dat de afgelopen jaren de meeste VUT-en de prepensioenregelingen zijn afgeschaft of versoerd (Janssen en Souren, 2008).

1. Ontwikkeling bruto arbeidsparticipatie van mannen en vrouwen van 20 tot 65 jaar en 80-procentdoelstelling

3. Mannen 20 tot 55 jaar

3.1 Onbenut arbeidsaanbod

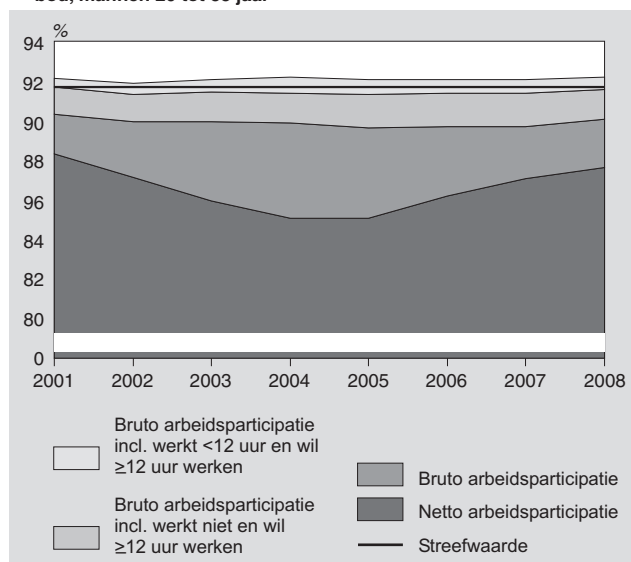
Onbenut arbeidsaanbod

Onder het onbenut arbeidsaanbod verstaan we hier personen die niet of minder dan twaalf uur per week werken, maar die wel aangeven dat ze een betaalde baan voor twaalf uur of meer in de week zouden willen. Binnen het onbenut arbeidspotentieel kunnen drie groepen worden onderscheiden naar de mate van afstand tot de arbeidsmarkt. De eerste groep bestaat uit de werklozen. Deze zijn actief op zoek naar werk van ten minste twaalf uur per week en zijn hiervoor ook direct beschikbaar. De tweede groep bevat degenen die wel actief op zoek zijn naar dergelijk werk, maar die niet meteen aan de slag kunnen, bijvoorbeeld omdat ze bezig zijn met het afronden van een opleiding. Ten slotte is er nog een groep mensen die wel op korte termijn zouden kunnen beginnen met een baan van twaalf uur of meer per week, maar die hiernaar niet actief op zoek zijn. De redenen hiervoor kunnen uiteen lopen.

In 2008 bedroeg de bruto arbeidsparticipatie van mannen van 20 tot 55 jaar 90 procent. Het streven is dat deze in 2016 op 92 procent ligt. Om te kijken of de benodigde toename van 2 procent kan worden behaald, moet gekeken worden naar het onbenut arbeidsaanbod (zie kader). In 2008 waren er bijna 180 duizend 20 tot 55-jarige mannen die tot het onbenut arbeidsaanbod behoorden. Van hen waren er bijna 95 duizend personen werkloos (zie tabel 1 in de bijlage). Zij tellen dus al mee in de bruto arbeidsparticipatie. Van de overige 85 duizend mannen in het onbenut arbeidsaanbod werkte het grootste deel (bijna 70 duizend) helemaal niet, maar zou in principe wel een baan van

twalf uur of meer per week willen. Wanneer deze groep volledig zou participeren op de arbeidsmarkt, zou de bruto arbeidsdeelname van mannen van 20 tot 55 jaar in 2008 al bijna uitkomen op het streefdoel voor 2016. De arbeidsdeelname zou dan namelijk 91,6 procent bedragen. Daarnaast waren er in 2008 bijna 15 duizend mannen met een betaalde baan van minder dan twalf uur per week die ook wel meer dan dan twalf uur per week zouden willen werken. De extra arbeidsdeelname die behaald zou kunnen worden wanneer deze groep meer uren zou gaan werken is gering, maar zou er, samen met de rest van het onbenut arbeidsaanbod, desondanks voor zorgen dat het streefcijfer van 92 procent in 2008 bereikt zou zijn. Het aantal mannen in het onbenut arbeidsaanbod is relatief klein. Daarnaast is er een grote variatie in de afstand tot de arbeidsmarkt. Er zijn zowel mannen die niet op korte termijn kunnen beginnen als mannen die dat wel kunnen, maar niet actief zoeken naar werk. Het zal niet eenvoudig zijn om algemene maatregelen te bedenken om deze groep te stimuleren om actiever te worden op de arbeidsmarkt.

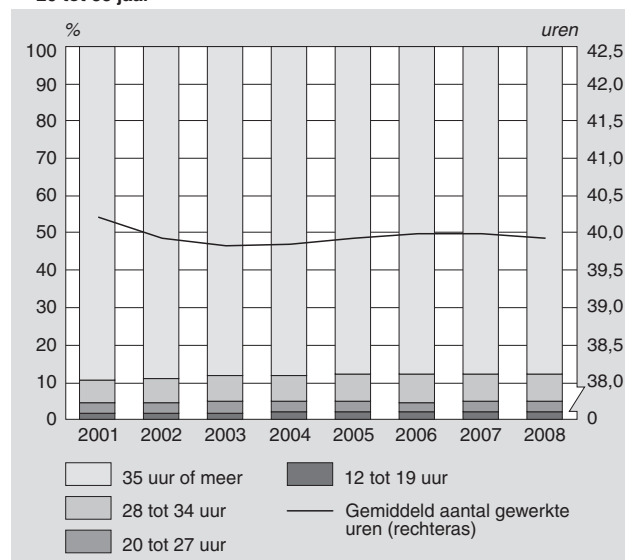
2. Arbeidsparticipatie exclusief- en inclusief het onbenut arbeidsaanbod, mannen 20 tot 55 jaar

3.2 Aantal uren werk

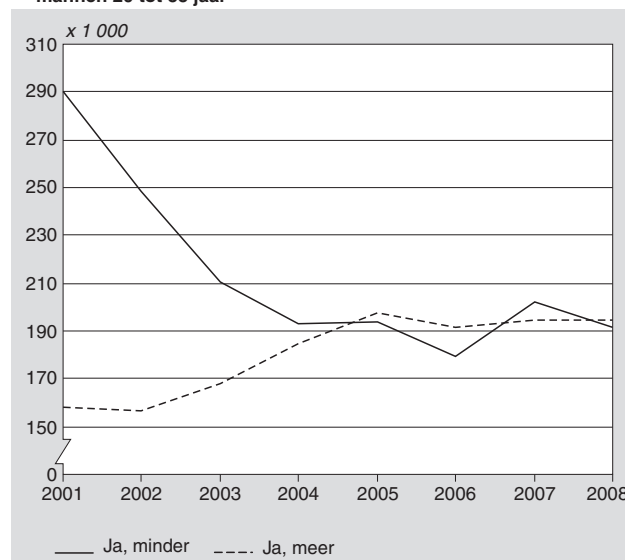
Als mannen die minder dan twalf uur werken, meer uren gaan werken, heeft dat dus een (klein) direct effect op de arbeidsdeelname. Wanneer mannen die al meer dan twalf uur werken, nog meer gaan werken, leidt dit echter niet tot een verandering van de bruto arbeidsparticipatie. Zij worden immers al meegerekend. Door meer uren te gaan werken, zouden zij natuurlijk wel een bijdrage kunnen leveren aan de oplossing van een (toekomstige) krapte op de arbeidsmarkt. De verdeling van de arbeidsduur van 20 tot 55-jarige mannen bleef de afgelopen jaren echter vrijwel ongewijzigd. Daarbij is het gemiddelde aantal gewerkte uren per week bij deze mannen al zo hoog dat een stijging daarvan niet heel waarschijnlijk is. De gemiddelde wekelijkse arbeidsduur is in de periode 2001-2004 iets gedaald. Van 2004 tot 2008 lag deze steeds rond de 39,9 uur.

3. Werkzame beroepsbevolking naar wekelijkse arbeidsduur, mannen 20 tot 55 jaar

Dat een (nog) groter aantal gewerkte uren bij mannen niet heel realistisch is, blijkt ook uit het aandeel werkzame mannen van 20 tot 55 jaar dat meer zou willen werken. In 2008 waren er 194 duizend mannen die meer zouden willen werken dan het aantal uren dat ze op dat moment werkten. Daar stond tegenover dat er ook 191 duizend mannen waren die liever minder uren zouden willen maken. Sinds 2004 zijn deze aantallen min of meer gelijk. Vóór 2004 waren er meer mensen die minder zouden willen werken. Het valt dus niet verwachten dat de voorkeuren voor meer of minder werken in de toekomst invloed zullen hebben op de gemiddelde arbeidsduur van mannen van 20 tot 55 jaar.

4. Werkzame beroepsbevolking naar meer of minder willen werken, mannen 20 tot 55 jaar

4. Vrouwen 20 tot 55 jaar

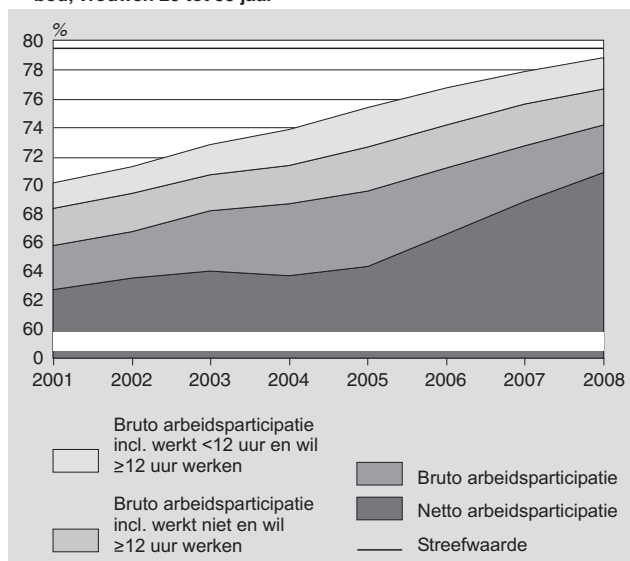
4.1 Onbenut arbeidsaanbod

Vrouwen van 20 tot 55 jaar zouden volgens de CPB-berekening in 2016 uit moeten komen op een bruto arbeids-

deelname van 79,5 procent. In 2008 was 74,1 procent actief op de arbeidsmarkt. Echter, het onbenut arbeidsaanbod van vrouwen van 20 tot 55 jaar ligt een stuk hoger dan het onbenut arbeidsaanbod van mannen in dezelfde leeftijdsgroep. In 2008 waren er ruim 310 duizend vrouwen die geen betaalde baan hadden voor minimaal twaalf uur in de week en dat wel zouden willen. Van hen waren behoorden er 128 duizend tot de werkloze beroepsbevolking. Deze groep telt dus al mee in het participatiecijfer. Als we echter alle vrouwen in het onbenut arbeidsaanbod mee zouden nemen in de berekening voor de participatiegraad dan komen we in 2008 uit op een participatie van 78,8 procent. We kunnen dus concluderen dat een hoop niet-werkende vrouwen op zich wel bereid zijn om te werken. Als deze wel zouden participeren op de arbeidsmarkt dan zouden de vrouwen al in 2008 in de buurt komen van het streefdoel voor 2016.

In 2008 waren er 84 duizend werkwillende vrouwen die niet op korte termijn beschikbaar waren voor werk en 63 duizend die al langer dan zes maanden niet hiernaar hadden gezocht. Samen vormen zij het overgrote deel van het onbenut arbeidsaanbod. Maatregelen die worden genomen om meer vrouwen te laten participeren, zouden dan ook gericht moeten zijn op de belemmeringen die deze vrouwen ondervinden.

5. Arbeidsparticipatie exclusief- en inclusief het onbenut arbeidsaanbod, vrouwen 20 tot 55 jaar

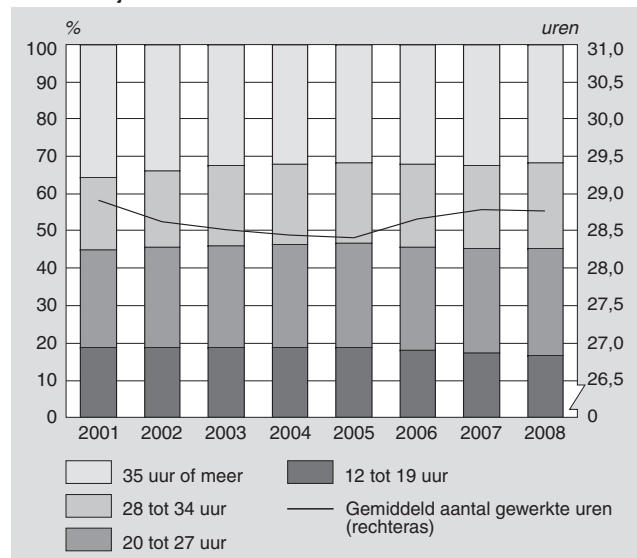

4.2 Aantal uren werk

Evenals bij mannen van 20 tot 55 jaar is de verdeling van de arbeidsduur bij vrouwen van dezelfde leeftijdsgroep de afgelopen jaren nagenoeg stabiel gebleven. Bij deze vrouwen zou de arbeidsduur nog wel eens toe kunnen nemen. Sinds 2005 is het gemiddeld aantal gewerkte uren per week licht gestegen. In 2008 werkten vrouwen in de werkzame beroepsbevolking 28,8 uur per week.

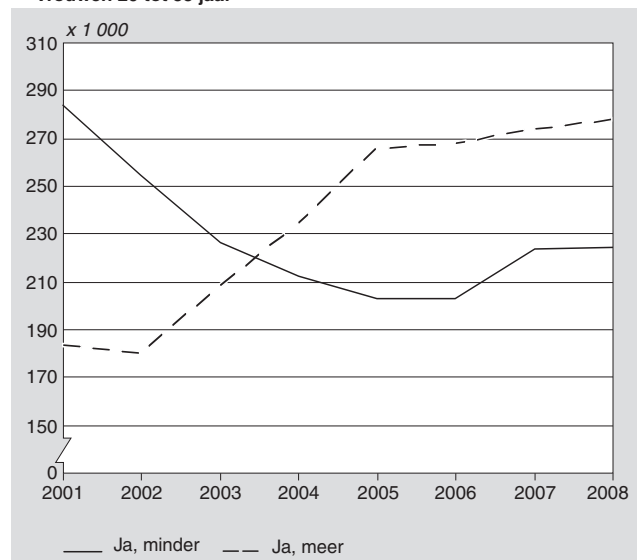
Vanaf 2005 overtreft het aantal 20 tot 55-jarige vrouwen dat meer zou willen werken het aantal dat minder zou willen werken. In 2008 waren er ruim 276 duizend vrouwen die hun uren zouden willen uitbreiden en 221 duizend

6. Werkzame beroepsbevolking naar wekelijkse arbeidsduur, vrouwen 20 tot 55 jaar

vrouwen die deze juist wilden verminderen. Behalve dat er dus relatief veel vrouwen van 20 tot 55 jaar zijn die niet op de arbeidsmarkt participeren, terwijl ze dat wel zouden willen, zijn er dus ook nog behoorlijk wat vrouwen die wel participeren, maar dat meer zouden willen doen. Ook op dit gebied valt er dus nog de nodige winst te behalen. Het is belangrijk om te achterhalen wat de redenen zijn waarom deze vrouwen hun wens om meer uren te werken niet gerealiseerd krijgen. Daar zouden vervolgens actief maatregelen bij kunnen worden bedacht.

7. Werkzame beroepsbevolking naar meer of minder willen werken, vrouwen 20 tot 55 jaar

5. Ouderen 55 tot 65 jaar

5.1 Onbenut arbeidsaanbod

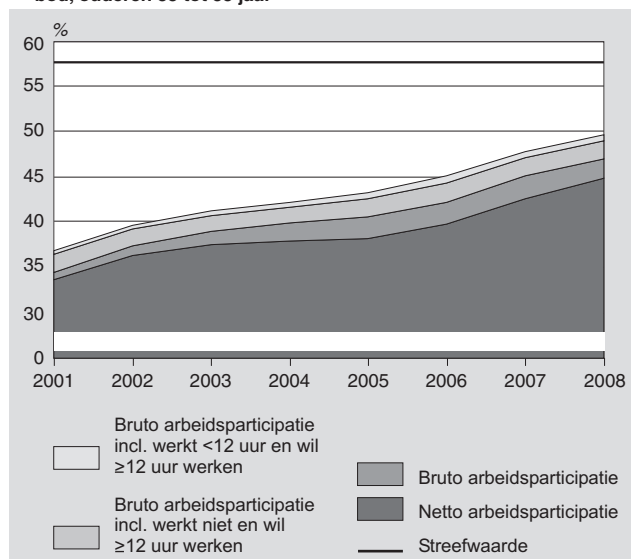
Hoewel de participatie onder ouderen de afgelopen jaren voortdurend is gestegen, komt deze bij lange na nog niet in

de buurt van de door het CPB berekende streefcijfer van 58 procent. In 2008 participeerde 47 procent van de ouderen van 55 tot 65 jaar op de arbeidsmarkt. Ruim 100 duizend ouderen behoorden tot het onbenut arbeidsaanbod. Van hen waren er bijna 46 duizend werkloos, zij tellen dus al mee in de bruto arbeidsparticipatie. Als alle ouderen uit het onbenut arbeidsaanbod zouden toetreden tot de arbeidsmarkt, zouden ze in 2008 uitkomen op een participatiegraad van 49,7 procent. Dit is aanzienlijk lager dan het streefdoel van 58 procent. Anders dan bij de vrouwen van 20 tot 55 jaar kan bij de ouderen het onbenut arbeidsaanbod het gat tussen de participatiegraad in 2008 en het streefdoel nog niet dichten.

Om de doelstellingen van de SER toch te kunnen halen, zal bij ouderen dan ook nadrukkelijk gekeken moeten worden naar degenen die niet werken en aangeven dat ook niet te kunnen of willen. Het ging in 2008 om ruim 1 miljoen ouderen. Van hen gaven er 491 duizend aan al met prépensioen of met de VUT te zijn. Dit is 24 procent van alle 55 tot 65-jarigen. Dit aandeel is sinds 2005 met 5 procentpunten gedaald. Het valt te verwachten dat dit aandeel door de afschaffing van de meeste prépensioenregelingen in de komende jaren nog verder zal dalen. Dit zou kunnen leiden tot een toenemende arbeidsparticipatie van de 55 tot 65-jarigen.

Daarnaast gaven 370 duizend ouderen aan niet te kunnen werken wegens ziekte of arbeidsongeschiktheid. Dit komt neer op 18 procent van de 55-plussers. Dit aandeel is al een aantal jaren stabiel. Het zal moeilijk zijn om maatregelen te bedenken die ervoor zorgen dat deze groep alsnog toetreedt tot de arbeidsmarkt.

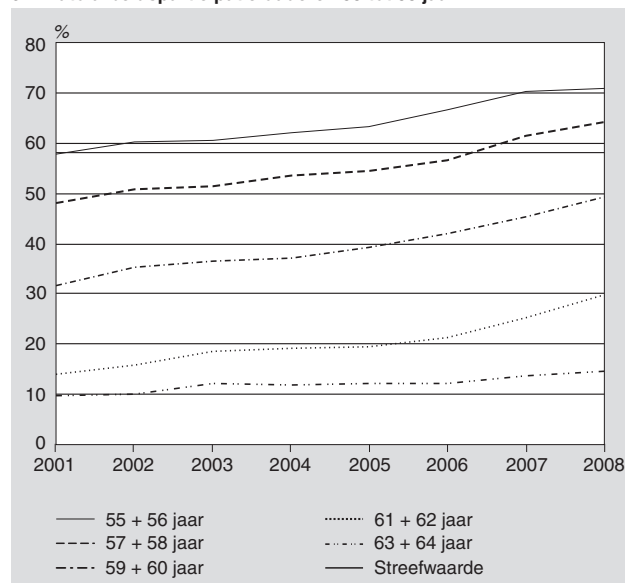
8. Arbeidsparticipatie exclusief- en inclusief het onbenut arbeidsaanbod, ouderen 55 tot 55 jaar

Als we de arbeidsparticipatie van de 55-plussers per afzonderlijke leeftijd onder de loep nemen, dan blijkt deze vooral onder degenen boven de 60 erg laag te zijn. De 55 tot 58-jarigen participeren zelfs al geruime tijd meer dan het door het CPB berekende streefcijfer. Van de 61- en 62-jarigen was in 2008 iets minder dan 30 procent actief op de arbeidsmarkt. Bij de 63- en 64-jarigen lag dit aandeel zelfs onder de 15 procent. Een deel van de oudere

55-plussers kan nog gebruik maken van prépensioenregelingen, soms in de vorm van overgangsregelingen. Voor de jongere 55-plussers geldt dat in veel mindere mate. Dit blijkt ook uit de hogere arbeidsparticipatie van de jongere groep 55-plussers vergeleken met de oudere groep. Een groter aandeel van de jongere 55-plussers zal daardoor waarschijnlijk langer op de arbeidsmarkt blijven participeren dan bij de huidige 60-plussers. Naargelang de hoogte van dit percentage zou het kunnen dat op deze wijze in de komende jaren de kloof tussen de potentiële arbeidsdeelname van ouderen en het door het CPB berekende streefcijfer (deels) gedicht kan worden.

9. Bruto arbeidsparticipatie ouderen 55 tot 65 jaar

5.2 Aantal uren werk

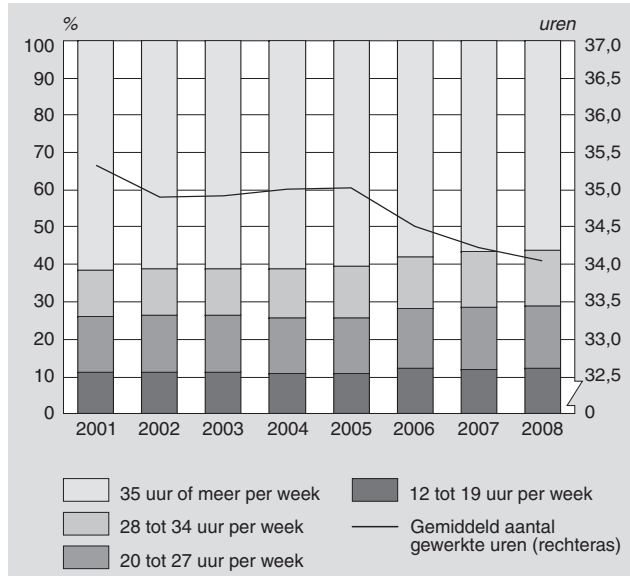
De verdeling van de arbeidsduur bij ouderen toont vanaf 2005 een lichte stijging van het aandeel deeltijdbanen. Bij het gemiddelde aantal gewerkte uren per week is vanaf 2005 ook een lichte daling zichtbaar. Dit komt ondermeer omdat onder de 55 tot 65-jarigen met name de netto arbeidsdeelname van vrouwen sterk gestegen is. Zij werken veel vaker dan mannen in deeltijd. Daarnaast heeft echter ook onder mannen in deze leeftijdsgroep de afgelopen jaren een verschuiving plaatsgevonden van voltijdbanen naar deeltijdbanen.

Ouderen werken dus weliswaar steeds vaker en langer, maar maken steeds minder uren. Het lijkt er op dat de ouderen die langer doorwerken, dit voornamelijk doen wanneer ze dat in deeltijd kunnen doen. In 2008 werkten ouderen in de werkzame beroepsbevolking gemiddeld 34 uur per week.

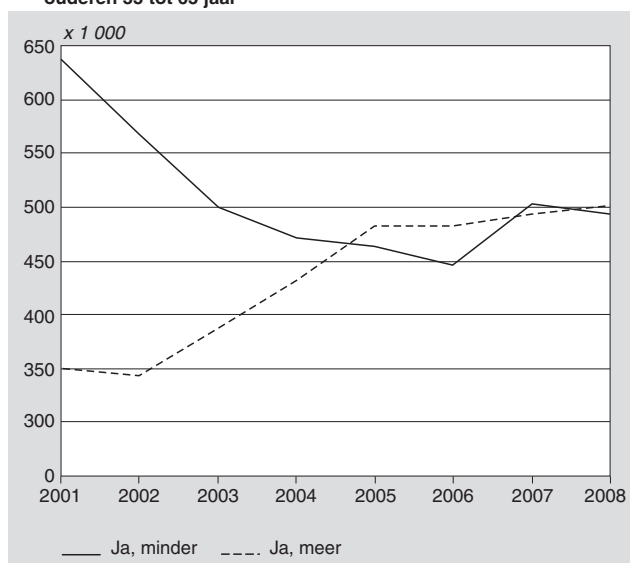
In 2008 waren er wel 501 duizend ouderen die meer uren per week zouden willen werken dan het aantal uren dat ze op dat moment werkten. Daar stond tegenover dat zo'n 493 duizend ouderen juist liever minder wilden werken. In het begin van deze eeuw overtrof het aantal dat de uren wilde verminderen het aantal dat deze wilde uitbreiden nog, maar de laatste jaren zijn beide groepen steeds ongeveer even groot. In 2007 lag het aantal personen dat

minder zou willen werken zelfs weer even boven het aantal dat meer zou willen werken. Als op dit gebied niet veel zal veranderen, zal de groep ouderen in dit opzicht niet veel bij kunnen dragen aan het oplossen van een eventuele krapte op de arbeidsmarkt.

10. Werkzame beroepsbevolking naar arbeidsduur, ouderen 55 tot 65 jaar

11. Werkzame beroepsbevolking naar meer of minder willen werken, ouderen 55 tot 65 jaar

6. Conclusie

De brutoparticipatiegraad van mannen is de afgelopen jaren stabiel gebleven en komt nu al in de buurt van de CPB-berekening voor 2016. Mannen van 20 tot 55 jaar hebben een hoge arbeidsparticipatie. Inclusief het onbenut arbeidsaanbod zou de participatiegraad in 2008 zelfs al uitkomen op de doelstelling. Mannen in deze leeftijdscategorie werken veel uren per week. Op dat vlak kan er eigenlijk geen toename meer verwacht worden.

Bij vrouwen in de leeftijd van 20 tot 55 jaar is de participatiegraad ook de laatste jaren weer sterk toegenomen, maar er bestaat nog steeds een verschil van ruim 5 procentpunt met het streefdoel van 79,5 procent. Het onbenut arbeidsaanbod zou dit gat op dit moment echter al voor een groot deel kunnen dichten. Voor deze groep vrouwen is het streefcijfer voor 2016 dan ook niet onrealistisch. Daarnaast is vanaf 2005 het aantal vrouwen in deze leeftijdsgroep dat meer uren per week zou willen werken groter dan het aantal vrouwen dat liever minder zou willen werken. Ook op dit gebied zou dus nog de nodige winst te behalen zijn.

Ook onder de 55 tot 65-jarigen is de arbeidsparticipatie de afgelopen jaren fors gestegen. Dit komt vooral door de toename van de arbeidsdeelname onder oudere vrouwen. Ondanks de sterke stijging komt de bruto arbeidsparticipatie van ouderen ook wanneer het onbenut arbeidsaanbod wordt meegeteld, zelfs niet in de buurt van het streefcijfer van 58 procent. Voor deze groep is daarom ook gekeken naar degenen die niet willen of kunnen werken. Het blijkt dat veel ouderen niet werken vanwege de VUT of prepensioen. Inmiddels zijn veel van prepensioenregelingen afgeschaft. Dit heeft de afgelopen jaren al gezorgd voor een toename van de participatie van ouderen.

Een eventueel verdere stijging van de arbeidsdeelname van ouderen, als gevolg van de ontwikkelingen rondom de afschaffing van VUT en prepensioenregelingen, zou ervoor kunnen zorgen dat het gat tussen de arbeidsdeelname van deze groep en het streefcijfer steeds kleiner wordt.

De toename van de participatiegraad bij 55 tot 65-jarigen in de afgelopen jaren, ging gepaard met een lichte afname van de gemiddelde arbeidsduur per week bij de werkende ouderen. Dit komt enerzijds door de instroom van parttime werkende vrouwen, anderzijds doordat een deel van de ouderen, zowel vrouwen als mannen, is overgestapt van een voltijd baan naar een deeltijd baan. Ook is het aantal personen dat meer zou willen werken, al een aantal jaren min of meer gelijk aan het aantal personen dat minder zou willen werken.

In dit artikel is geanalyseerd in hoeverre de 80-procentdoelstelling bereikt kan worden uitgaande van de huidige situatie op de arbeidsmarkt. Echter, deze is natuurlijk niet statisch. De situatie op de arbeidsmarkt wordt ook bepaald door de conjunctuur (zie bijvoorbeeld Beckers, Lautenbach, Linden). Daarnaast kunnen ook maatregelen van de overheid invloed hebben op het effectief arbeidsaanbod. Zo is in 2009 bijvoorbeeld de doorwerkbonus geïntroduceerd om het doorwerken onder 62-plussers fiscaal te stimuleren. Ten slotte zijn er nog generatie-effecten: oudere generaties worden voortdurend vervangen door jongere met een ander arbeidspatroon. Deze effecten spelen vooral een rol bij de participatie van vrouwen en, bijgevolg, ook ouderen.

Technische Toelichting

Beroepsbevolking Definitie CCS1991

Volgens deze definitie worden tot de beroepsbevolking gerekend:

- personen die ten minste twaalf uur per week werken, of
- personen die werk hebben aanvaard waardoor ze ten minste twaalf uur per week gaan werken, of
- personen die verklaren ten minste twaalf uur per week te willen werken, daarvoor beschikbaar zijn en activiteiten ontplooiën om werk voor ten minste twaalf uur per week te vinden.

Van de beroepsbevolking worden personen die ten minste twaalf uur per week werken tot de *werkzame beroepsbevolking* gerekend en degenen die niet of minder dan twaalf uur per week werken tot de *werkloze beroepsbevolking*.

Beschikbaar (definitie beroepsbevolking 1991)

Beschikbaar zijn alle personen die binnen twee weken in een nieuwe werkkring kunnen beginnen of die binnen drie maanden kunnen beginnen omdat een termijn van twee weken niet haalbaar is wegens een opzegtermijn van de huidige werkkring (als men werk heeft van minder dan twaalf uur), het afronden van vrijwilligerswerk, het moeten regelen van kinderopvang of wegens vakantie of ziekte.

Leeftijd

Bij de indeling naar leeftijd is uitgegaan van de leeftijd op de enquêtedatum.

Werkloosheidspercentage

De werkloze beroepsbevolking in procenten van de beroepsbevolking.

Zoekactiviteiten (definitie beroepsbevolking 1991)

Van het ontplooiën van activiteiten om werk te vinden is sprake als betrokkene verklaart de afgelopen vier weken iets te hebben gedaan om werk te vinden. Personen die het afgelopen half jaar iets hebben gedaan om werk te vinden maar in de afgelopen vier weken niet vanwege het wachten op de uitslag van een sollicitatieprocedure worden eveneens tot de personen gerekend die activiteiten hebben ontplooid om werk te vinden.

Tabel 1
Onbenut arbeidsaanbod naar geslacht en leeftijd

	Mannen 20 tot 55 jaar			Vrouwen 20 tot 55 jaar			Ouderen 55 tot 65 jaar					
	werkloze beroepsbevolking	niet-beroepsbevolking die wel meer dan 12 uur in de week wil werken		werkloze beroepsbevolking	niet-beroepsbevolking die wel meer dan 12 uur in de week wil werken		werkloze beroepsbevolking	niet-beroepsbevolking die wel meer dan 12 uur in de week wil werken				
		totaal onbenut arbeidsaanbod	werkt helemaal niet		werkt minder dan 12 uur per week	totaal onbenut arbeidsaanbod		werkt helemaal niet	werkt minder dan 12 uur per week	totaal onbenut arbeidsaanbod	werkt helemaal niet	werkt minder dan 12 uur per week
2001	84 404	63 952	10 658	159 015	123 441	128 459	48 837	300 736	13 159	34 408	3 995	51 562
2002	115 084	70 609	11 137	196 830	131 318	130 239	50 905	312 461	19 044	34 202	5 699	58 945
2003	164 970	74 506	11 574	251 050	166 548	129 567	53 473	349 587	26 854	35 119	6 332	68 305
2004	197 149	76 473	16 005	289 627	196 930	143 797	63 110	403 837	38 188	36 050	6 963	81 201
2005	184 726	82 358	17 487	284 571	206 634	163 021	68 640	438 295	47 792	43 676	8 806	100 274
2006	141 979	78 630	15 085	235 694	182 195	154 339	64 959	401 494	48 512	46 934	10 533	105 979
2007	104 290	77 375	16 821	198 486	152 405	142 039	58 899	353 343	49 769	47 932	8 823	106 524
2008	94 963	69 843	14 754	179 559	127 733	126 621	56 364	310 718	45 619	45 495	9 755	100 869

Literatuur

Advies Commissie Arbeidsparticipatie (2008). *Naar een toekomst die werkt*, 16 juni 2008

Beckers, Ingrid, Hendrika Lautenbach, Ger Linden (2008). Onbenut arbeidsaanbod en economische groei. *Socialeconomische trends*, 2/2008, 37-43.

CEP (2007). SER mlt-advies, CPB-Onderzoeksmemorandum 134²⁾

Janssen, Boukje, en Martijn Souren (2008). Ontwikkelingen op de arbeidsmarkt. *Socialeconomische trends*, 4/2008, 7-13.

Kabinet (2008). *Kabinetsreactie op hoofdlijnen op het rapport van de Commissie Arbeidsparticipatie*, 30-6-2008.

TK(2007/2008a). *Meer kansen voor vrouwen. Emancipatiebeleid 2008-2011*. Tweede Kamer, vergaderjaar 2007/2008, 30420, nr.83.

Noten in de tekst

¹⁾ In het SER-mlt advies wordt er geen onderverdeling gemaakt naar geslacht. De streefcijfers voor mannen en vrouwen van deze leeftijd zijn door het CBP uitgaande van de 80-procentdoelstelling berekend ten behoeve van de Emancipatienota (TK 2007/2008a).

²⁾ De bruto arbeidsparticipatie die het CBS berekent, kan enigszins afwijken van de berekening die het CPB gedaan heeft ten aanzien van de 80-procentdoelstelling. Dit verschil is te verklaren doordat het CPB in plaats van de beroepsbevolking personen die werkzaam zijn in Nederland in de teller zet. Nederlanders die in Nederland wonen maar in het buitenland werken, worden in de CPB-berekening dus niet meegenomen, buitenlanders die in Nederland werkzaam weer wel.